

Шануймося, люди, бо ми того варті,
Щоб душі зігріла повага незла,
Щоб совість незрадно стояла на варті,
І щемна надія розраду несла.

РОЗДІЛ 3

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ КУРАТОРІВ

3.1. Це варто прочитати!

І. А. Гетьман

МІСЦЕ І РОЛЬ КУРАТОРА В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Активні інноваційні процеси, що відбуваються в соціально-політичній і економічній сферах суспільства, викликали необхідність здійснення освітніх реформ. Стан, тенденції і перспективи розвитку вищої школи, аналіз практики у сфері виховання переконують в тому, що зміни в системі вищої освіти вимагають перегляду традиційних підходів у використанні технологій виховної взаємодії педагогів і студентів.

Освітня установа є основним соціальним інститутом, що забезпечує виховний процес. У зв'язку з цим, завдання виховання людини бачиться в тому, щоб сприяти її розвитку як особі, здатній до постійного самовдосконалення, яка володіє високим культурним рівнем, розвиненим фізичним, інтелектуальним і

етичним потенціалом, готова активно діяти на загальну користь у межах національної і світової культури, змінюючи і перетворюючи себе [1]. У цьому контексті особливого значення набуває оновлення змісту і організаційних форм виховної роботи у ВНЗ, вдосконалення форм і методів роботи куратора. Від того, наскільки куратор сам по собі є особистістю, від того, наскільки серйозно він відноситься до своєї роботи, певним чином залежать результати навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Через різні причини сучасні абітурієнти, що вступають до вищого навчального закладу, не завжди мають достатній рівень культури і вихованості. Крім того, багато молодих людей розглядають ВНЗ лише як варіант здобування вищої освіти. У деяких студентів складається достатньо негативна система відношень до оволодіння майбутньою професією і особистого самовдосконалення. Розпад багатьох студентських організацій, органів студентського самоврядування, відмова від кращих традицій, що формують студентське співтовариство, негативно вплинули на процеси, що сприяють самоосвіті, саморозвитку, саморегуляції і самореалізації особистості [2].

До теперішнього часу існують різні позиції щодо ролі і необхідності виховання студентської молоді. Прихильники традиційного підходу вважають, що виховання повинне бути направлене на цілеспрямоване формування особистості студента відповідно до заданого суспільного ідеалу. У іншому випадку обстоюється погляд на студента як особистість, що склалася, яка вже не потребує зовнішнього виховного впливу. Одночасно для сучасної психолого-педагогічної науки і практики все більш домінуючого значення починає набувати розуміння виховання як

засобу, направлено на створення умов для саморозвитку і самовиховання особистості, максимально повного освоєння нею матеріальних і духовних цінностей, культури суспільного буття.

Кураторство – одна з форм роботи зі студентами і, як будь-яка діяльність, безпосередньо залежить від того враження, яке створюється і підтримується у студентів про куратора. Значущість аналізу іміджу куратора не викликає сумніву, особливо в контексті підвищеного інтересу до питань формування і підтримки корпоративного іміджу Донбаської державної машинобудівної академії. Чому така актуальна розмова про імідж куратора? Тому що зустрічаються доценти, професори (не кажучи про молодих викладачів), які не надають достатнього значення своєму іміджу. Кінець кінцем страждає навчально-виховний процес, невтішними є і результати спілкування таких викладачів зі студентами і колегами, а також імідж вищої школи в цілому.

Розглянемо найбільш важливі складові іміджу куратора у вищому учбовому закладі:

– Професіоналізм – безумовна вимога, без якої не може йтися про фахівця в будь-якій галузі. Тому дуже важливим є постійне професійне зростання куратора, підвищення рівня його майстерності.

– Компетентність – важлива складова, що припускає динамізм, швидку (і доречну) реакцію на умови, що змінюються, і обставини його кураторської діяльності.

– Гуманітарна освіченість. Куратор у вищій школі є провідником гуманістичних цінностей, тому суспільству необхідний викладач, що має уявлення про все багатство людської культури і сам здатний на самовдосконалення.

– Куратор повинен бути психотехнологом. Психотехнологія – наука про практичне використання психологічної техніки управління людьми в процесі спілкування з ними. Вона включає вибір оптимальної моделі поведінки в тій або іншій ситуації спілкування, способи організації спілкування і т. д.

– Куратор у вищій школі – носій етикетного (еталонного) спілкування. Етикетне спілкування реалізується через вербальні (мовні) і невербальні (немовні) засоби.

Мовний етикет вимагає відповідності культурним нормам мови (не тільки граматична і стилістична письменність, але і відсутність вульгарних слів, нецензурних виразів). Важливими є доцільне застосування правил вітання, знайомства, прощання, шанобливого відношення до співбесідника, використання «ввічливих» слів, коректної форми для виразу незгоди і т. д.

Дослідники стверджують, що 92 % враження від людини залежить від того, як людина виглядає і «звучить». Це означає, що в створенні привабливого іміджу немовні засоби етикетного спілкування часто мають більше значення, чим слова. Так, в першу чергу, увага зазвичай звертається на зовнішність (одяг, зачіску, охайність, відчуття міри, відповідність ситуації, косметичку, прикраси.). Манера поведінки куратора (міміка, жести, пози, хода) також є важливим джерелом інформації про нього.

Важливу роль в створенні іміджу грають ефекти фасцинації і атракції. Фасцинація (чарівність, чарівливість) – словесна дія на людей, при якій досягається мінімізація втрати інформації. Можна говорити монотонно і занудно, або інтенсивно і енергійно. Кожна з манер викличе різний ефект у

слухачів. Для куратора особливо важливо опанувати мистецтвом публічного виступу, використовувати елементи фасцинації. Атракція (залучення, тяжіння) – зовні фіксоване емоційне відношення людини до партнера у вигляді прояву до нього симпатії або готовності до спілкування. Процес атракції є виникненням (часто спонтанним) позитивного емоційного відношення при сприйнятті іншої людини. Зрозуміло, що похмурий вигляд, погляд убік не розташовує оточуючих до нас, тоді як усмішка, кивок згоди, доброзичливий погляд допомагають налагодити контакт.

У Донбаській державній машинобудівній академії (ДДМА) робота кураторів включає, перш за все, створення виховуючого середовища для соціальної адаптації студентів, подальшого формування інтелектуального і творчого потенціалу студентів, а також залучення їх до корпоративної культури Академії. Її функціями є: інформування, організація життя групи і сприятливого психологічного клімату, рішення оперативних задач, що виникають у зв'язку з академічними труднощами студентів, забезпечення дотримання студентською групою внутрішньої дисципліни. Іншими словами, куратор – посередник між студентами і життям ВНЗ.

З метою аналізу стану діяльності куратора, а також розгляду шляхів і методів удосконалення цієї роботи проведено анкетування студентів і кураторів. Результати анкетування приведені нижче.

За наслідками відповідей на питання «Чи знаєте Ви куратора своєї групи?» 90,9 % опитаних студентів дали позитивна відповідь; 4 % дали відповідь, що бачили кілька разів; 2,2 % що особисто незнайомі з ним,

хоч і знають що такий є; і 2,9 % відповіли, що в групі немає куратора.

На питання «З якою періодичністю куратор працює з групою?» 58,6 % дали відповідь – раз на тиждень; 24,9 % – кілька разів у місяць; 5 % – кілька разів в семестр; 3,1 % – тільки на заняттях, які веде куратор-викладач. І 8,4 % відповіли, що куратор зовсім не працює з академічною групою. Тобто, крім тих груп, де немає куратора, є і такі групи, в яких куратори формально існують, але не виконують своїх обов'язків.

Оцінюючи роботу куратора («Мене влаштовує робота куратора?») 80,8 % опитаних дали відповідь, що робота куратора їх повністю задовольняє; 13,4 % – що в цілому робота влаштовує, але можна б було більше часу приділяти роботі з групою; 4,3 % – що робота куратора їх не зовсім влаштовує і 2,3 % – що робота куратора зовсім не влаштовує. А студенти серед побажань висловили думку про те, що в своїй роботі куратори повинні більше уваги приділяти навчальному напрямку виховної роботи. Звичайно, рішення цього завдання є багатограним. Воно припускає і особисту форму виховних впливів (бесіди, лекції, організацію зустрічей з авторитетними фахівцями, з кращими викладачами і т.д.), і дуже жорстку (покарання за прогули, контроль за виконанням учбового графіка і т.д.).

Куратор повинен за наслідками аналізу якості успішності вносити пропозиції щодо поліпшення навчального процесу, контролювати проведення додаткових занять і консультацій, виконувати інші обов'язки, передбачені Положенням про роботу куратора.

Але разом з цим велику увагу, на думку студентів, куратор повинен приділяти і питанню взаємовідношень у системі «викладач – студент».

На питання «Чи надавав куратор допомогу в вирішенні конфлікту між студентом і викладачем?» більше половини опитаних відповіли, що таких конфліктів у них не виникало. З тих студентів, у кого такі конфлікти були, тільки 42,1 % дали позитивну відповідь. У випадках, коли виникали конфлікти, куратори не завжди мали інформацію про них. Це говорить про те, що, з одного боку, студенти не завжди довіряють кураторові, і, з іншого, куратор не спілкується з викладачами своєї академічної групи. Але не можна зводити кураторство тільки до контролю за успішністю студентів і відвідуваністю ними навчальних занять. По-перше, треба навчити студентів вчитися і допомогти адаптуватися в умовах нового для них студентського побуту. Аналіз анкет першокурсників показує, що, в основному, вчорашні школярі не уміють користуватися бібліотекою (каталогами, довідково-бібліографічним апаратом і т.д.); не вміють записувати лекції, конспектувати літературу, готуватися до семінарів і т.д. По-друге, необхідно саме на перших курсах збудити у студентів інтерес до навчання: для цього їм треба показати цікаві сторони як окремих предметів, так і майбутньої спеціальності в цілому. По-третє, потрібно «згуртувати» студентську групу. Спаяний, дружній колектив – великий успіх і для самих студентів, і для деканатів.

На питання «Чи допомагав куратор у виборі активу групи?» 70,3 % опитаних дали позитивну відповідь. Але на цьому подальша робота «куратор – актив» закінчується. Куратор продовжує спілкування в основному тільки зі старостою групи. Ні інформаційний, ні навчальний, ні науковий сектор подальшу роботу не виконує. Звідси витікає, що кураторам необхідно сприяти зміцненню авторитету

активу групи, забезпечувати педагогічну допомогу студентському самоврядуванню, координувати роботу громадських організацій у групі. 88,3 % студентів відповіли ствердно на питання про те «Чи завжди ви можете звернутися за порадою і допомогою до куратора?». Це говорить про те, що вони все-таки довіряють кураторові і сподіваються на його допомогу і підтримку [3].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що для більшості студентів, саме куратор – той викладач вищого навчального закладу, в обов'язки якого входить академічне керівництво студентською групою і позанавчальним життям студентів, пов'язаним із ВНЗ, а студентське самоврядування робить тільки перші боязкі кроки на шляху рішення тих задач, які перед ним сьогодні ставить вища школа.

З метою підвищення ефективності виховної роботи необхідно більше уваги приділяти вдосконаленню студентського самоврядування. Адже ініціатива повинна виходити від самих студентів, а куратори повинні координувати, організовувати, давати рекомендації і допомагати студентам у навчально-виховній роботі. Тільки спільною діяльністю куратора зі студентами може бути вирішена одне з найважливіших завдань вищої школи – сприяння становленню громадянської позиції і етичному самовизначенню особистостей студентів.

Література

1. Пидкасистый П. И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Пидкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов. – М.: Педагогическое общество России, 2004.

2. Матыленок Л. Образовательные и воспитательные системы: моделирование и типологии / Л. Матыленок, А. Широков. // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 65-76.
3. Гетьман И. А. Роль куратора в развитии корпоративной культуры ДГМА (по результатам исследований) / И .А. Гетьман, С. Г. Карнаух, Т. В. Кудерская. Корпоративна культура організацій ХХІ століття: Збірник наук. праць. – Краматорськ, 2007. – С. 183-190.

За матеріалами Інтернет - ресурсів

Типові моделі кураторства

Викладачі знають, з яким моральним багажем з родини та школи приходять більшість абітурієнтів до університету. На жаль, повсякденні реалії зазвичай калічать молодь, наповнюючи її не моральними, а аморальними принципами. Без сумніву, у такій ситуації значно зростає роль кураторів академічних груп, особливо на першому та другому курсах. У цій делікатній справі навряд чи існують готові дієві рецепти. Стилi та форми роботи куратора багато в чому залежать від його особистого досвіду, характеру, уподобань, авторитету тощо. Однак зрозуміло єдине: хороших результатів куратор зможе досягти під час повсякденної, сумлінної та, як правило, неформальної роботи.

Можна виділити й схарактеризувати такі моделі кураторства:

1. Куратор-інформатор

Він упевнений, що його основна функція полягає у своєчасній передачі необхідної інформації студентам. Куратор-інформатор не вважає за потрібне заглиблюватися в життя групи, адже, на його думку, студенти – дорослі й самостійні люди.

2. Куратор-організатор

Вважає за необхідне організовувати життя групи за допомогою різноманітних позанавчальних заходів (вечори, походи до театру, музею тощо). До своїх обов'язків він також відносить участь у зборах активу групи, відчуває відповідальність за існуючі міжособистісні конфлікти в групі й намагається брати участь у їх розв'язанні.

3. Куратор-психотерапевт

Він бере близько до серця особисті проблеми студентів, завжди вислуховує їх одкровення, намагається допомогти порадою. Багато часу витрачає на психологічну підтримку студентів, встановлює дуже близькі контакти з ними та майже цілодобово займається вирішенням студентських проблем.

4. Куратор-батько

Такий куратор бере на себе батьківську роль у ставленні до студентів. Він занадто їх контролює, часто позбавляє ініціативи, бере на себе відповідальність власноруч вирішувати особисті справи студентів, але не з позиції психологічної підтримки, а як контролюючий батько, що вимагає повного визнання його рішень.

5. Куратор-приятель

Він зацікавлений усім, чим живе студентська група. Намагається брати участь у всіх групових

заходах. Студенти сприймають куратора як члена групи. Він користується повагою, однак йому часто не вистачає необхідної дистанції для того, щоб у необхідних випадках висунути вимоги студентам.

6. Куратор-адміністратор

Основним своїм обов'язком вважає інформування адміністрації факультету про невідвідування занять студентами, веде облік їхньої успішності, доводить до відома студентів вимоги деканату. Такий куратор насамперед виконує контролюючу функцію без особистої зацікавленості й залучення до інтересів студентської групи.

Якщо Ви не змогли віднести себе до жодного з перелічених типів, однак маєте певні риси усіх моделей кураторства, вітаємо – **Ви куратор-професіонал!**

Із збірника «Методичні матеріали для куратора з організації виховної роботи в студентській групі / Укладач Н.О. Барвіна . – Луганськ – 2011.»

3.2. Література, з якою варто ознайомитись

Методичні посібники:

- Авакян А. Г. Методичні рекомендації «На допомогу кураторам та студентам академічних груп з питань включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ». / А. Г. Акопян – Тернопіль: «Економічна думка» ТНЕУ, 2009. – 41 с.

- Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи / Методичні рекомендації / Під ред. Н. К. Желябіної. – Запоріжжя: ЗДІА, 2007.– 67 с.
- Збірка методичних рекомендацій педагогам-наставникам академічних груп / Під ред.. Н.К. Желябіної. - Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2005.- 70 с.
- Куратор академічної групи: Методичні рекомендації щодо організації громадянського виховання студентів / Укл.: С.О. Омельченко, В.І. Сипченко, С.М. Швидкий / За заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ: Вид. центр СДПУ. – 2007. – 56 с.
- Методичні рекомендації: Методика роботи куратора з оптимізації соціальної адаптації студентів 1-го курсу до умов навчання у вищому навчальному закладі / Г. І. Асиркіна, І. М. Мельникова. – Севастополь: ПП Кручинін, 2004. – 44 с.
- Мороз, Л. В. Формування готовності викладачів до виховної роботи зі студентською молоддю: Методичні рекомендації / Л. В. Мороз / За наук. ред. М. І. Скрипник. – К.: КУТЕП, 2007. – 175 с.
- Методичні матеріали для куратора з організації виховної роботи в студентській групі /Укл. Н.О. Барвіна. – Луганськ, 2011.
- Педченко, Н. І. Виховання громадянина України – інтелектуала, професіонала [Текст] : з досвіду

роботи куратора студентської групи / Н. І. Педченко. – Полтава: АСМІ, 2006. – 304 с. – Бібліогр.: с. 297-298.

- Робота кураторів академічних груп у вищому навчальному закладі: методичний посібник // Т. Б. Буяльська, М. Д. Прищак, Л. А. Мацко. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 154 с.

**Інформаційний список літератури
на тему «Виховний процес у ВНЗ»
(з бази «Електроний каталог статей»
наукової бібліотеки ХНТУСГ)**

1. **Андрущенко, В.** Педагогіка для всіх: засіб державотворення і виховання особистості / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 41–45.
2. **Андрущенко, Т.** Естетичний ідеал просвітництва та особливості концептуальних підходів виховання / Т. Андрущенко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 84-89. – Бібліогр.: с. 89.
3. **Бахтін, М.** Гуманізм як принцип виховання сучасної молоді / М. Бахтін // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 117–120. – Бібліогр.: с. 120.
4. **Бідниченко, О.** Організація навчально-виховного процесу в технічних вищих навчальних закладах / О. Бідниченко // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 38–44.

5. **Блудова, Л.** Роль психологічної служби в навчально-вихідній роботі / Л. Блудова // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 1. – С. 31.
6. **Вакулик, І. І.** Античні традиції виховання сучасної молоді / І. І. Вакулик // Наука і методика. – 2006. – № 5. – С. 185–191. – Бібліогр.: С. 190-191.
7. **Ванів, М.** Використання текстологічного підходу у вивченні мови – засіб виховання та духовного збагачення / М. Ванів // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2005. – № 3, 4. – С. 98–99.
8. **Виннічик, М.** Виховувати людину, яка творить добро / М. Виннічик // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2007. – № 1. – С. 73–74.
9. **Грибан, Г. П.** Вплив навколишнього середовища на методи і засоби фізичного виховання учнівської та студенської молоді / Г. П. Грибан, Ф. Г. Опанасюк // Вісник Держ. агроекологічної акад. України. – 1998. – № 2. – С. 14–16.
10. **Грибан, Г. П.** Теорія адаптації і закономірності її формування у процесі фізичного виховання / Г.П. Грибан, Ф. Г. Опанасюк // Вісник Державної агроекологічної академії України. – 2000. – № 1. – С. 210–218.
11. **Гринь, Л.** Розробка та впровадження спеціалізації фізичного виховання та самовиховання: досвід ХНТУСГ ім. П.Василенка / Л. Гринь, О. Русанов // Новий Колегіум. – 2006. – № 5. – С. 16–17.
12. **Габрук, З.** Аспекти виховання: досягнення і проблеми / З. Габрук // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2005. – № 3,4. – С. 109–110.
13. **Галєєва, А. П.** Деякі питання організації виховної роботи в аграрному вищому

навчальному закладі / А. П. Галесєва // Наука і методика. – 2006. – № 7. – С. 150–154. – Бібліогр.: с. 154.

14. **Глагошук, О.** Здоровий спосіб життя: виховання та контроль / О. Глагошук // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 99–105. – Бібліогр.: с. 105.
15. **Грива, О.** Толерантність як цінність освіти й виховання в християнській та мусульманській традиціях / О. Грива // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 112–116. – Бібліогр.: с. 116.
16. **Гуненков, Д. В.** Поняття "моралі" у світлі сучасного філософського дискурсу / Д. В. Гуненков // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 96–104. – Бібліогр. наприкінці ст.
17. **Делінгевич, Л.** Всебічний розвиток особистості / Л. Делінгевич // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 1. – С. 62–67.
18. До питання правового виховання учасників виборчого процесу в Україні : думка читача / І. Сенюта // Право України. – 2003. – № 11. – С. 141–143.
19. **Дубчак, Л.** Злочинність неповнолітніх як відзеркалення недоліків шкільного та вузівського виховання / Л. Дубчак // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 46–49.
20. **Дьякова, Т.** Виховання духовності – справа спільна / Т. Дьякова // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 1. – С. 26–27.
21. **Жацько, В.** Відродження історичної пам'яті як основний метод проекту в культурно-інформаційній діяльності з виховання молоді / В. Жацько // Вища освіта України. – 2007. – № 4. – С. 18–24. – Бібліогр.: с. 24.

22. **Жалдак, Л. М.** Виховання несприйнятливості до алкоголю / Л. М. Жалдак, В. А. Кручек // Наука і методика. – 2006. – № 6. – С. 147–151. – Бібліогр.: с. 151.
23. **Жила, В.** Виховуємо гармонійну особистість / В. Жила // Сіл. журн.: – 2005. – № 8. – С. 27–30.
24. **Зюзіна, Т.** Культурологічна підготовка як фактор вирішення проблем поліетнічного виховання студентської молоді / Т. Зюзіна // Новий колегіум. – 2005. – № 1–2. – С. 47–52.
25. **Зязюн, Л.** Психокогнітивні конструктивістські теорії виховання особистості / Л. Зязюн // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 97–104.
26. **Кролевецкая, Е.** К проблеме субъект-субъектных отношений между куратором и студенческой группой / Е. Кролевецкая // Alma mater (Вестн. высш. шк.). – 2006. – № 7. – С. 11–13.
27. **Корсак, К.** Як виховувати громадянина суспільства знань? / К. Корсак // Наук. світ. – 2006. – № 3. – С. 17–19.
28. **Кондур, С. М.** Особливості виховної роботи зі студентами першого курсу / С. М. Кондур // Наука і методика. – 2006. – № 8. – С. 136–140. – Бібліогр.: с. 139–140.
29. **Коцур, В.** Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності / В. Коцур // Вища освіта України. – 2005. – № 2. – С. 72–78.
30. **Кузнецов, О. А.** Виховна робота в аграрному університеті: практика, проблеми, перспективи / О. А. Кузнецов // Наука і методика. – 2006. – № 6. – С. 159–163. – Бібліогр.: с. 162–163.
31. **Лазаренко, Л. М.** Виховання екологічної свідомості в екологічній освіті / Л. М. Лазаренко,

- В. В. Дивак // Безпека життєдіяльності. – 2008. – № 9-10. – С. 20–21. – Бібліогр.: с. 21.
32. **Леонов, О. З.** До проблеми організаційно-методичних засад позанавчальної роботи з фізичного виховання студентської молоді / О.З. Леонов // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 4. – С. 59–62.
33. **Литвенко, М. Є.** Батьківство: від кризи до ідеалу (до питання виховання студента як майбутнього сім'янина у процесі вивчення культурологічних дисциплін) / М. Є. Литвенко // Наука і методика. – 2006. – № 5. – С. 181–185. – Бібліогр.: с. 185.
34. **Литвин, О.** Формування національної свідомості – пріоритетне виховне завдання / О. Литвин // Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 92–97.
35. **Марченко, Л.** Правова культура має виховуватися змалечку / Л. Марченко // Право України. – 2004. – № 2. – С. 156–157.
36. **Маценко, Л. М.** Виховання несприйнятливості до тютюнокуріння / Л. М. Маценко, М. М. Костюк, Н. А. Бондаренко // Пробл. освіти. – 2007. – № 53. – С. 111–115. – Бібліогр.: с. 115.
37. **Мороз, Л.** До концепції морального виховання молоді / Л. Мороз, Б. Воронкова // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 94–100.
38. **Мороз, Л. В.** Організаційно-педагогічні умови формування готовності викладачів до виховної роботи у вищих навчальних закладах (формувальний експеримент) / Л. В. Мороз // Пробл. освіти. – 2007. – № 53. – С. 88–98. – Бібліогр.: с. 98.
39. **Мудрік, В. І.** Виховання екологічної свідомості та культури у процесі фізичного виховання студентів / В. І. Мудрік, В. В. Марунін, О. Л.

- Прокопенко // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 6. – С. 31–33. – Бібліогр. наприкінці ст.
40. **Навчання і виховання** – органічно єдиний процес // Вища школа. – 2004. – № 5-6. – С. 3–30.
41. **Назарко, І. С.** Біоетичне виховання учнів як педагогічна проблема / І. С. Назарко // Безпека життєдіяльності. – 2006. – № 8. – С. 27–30.
42. **Назаренко, С.** Особистісно-орієнтований підхід у виховній роботі / С. Назаренко // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2007. – № 4. – С. 67–69.
43. **Нечипоренко, Б.** Виховання – невід'ємна складова навчального процесу / Б. Нечипоренко // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 4. – С. 60–61.
44. **Новак, Н. Є.** Проблеми студентського самоврядування і виховний процес в інституті / Н. Є. Новак // Наука і методика. – 2006. – № 6. – С. 151–158. – Бібліогр.: с. 158.
45. **Освіта і виховання** в Україні: від примусового атеїзму до розумної світськості // Безпека життєдіяльності. – 2006. – № 6. – С. 3–7.
46. **Присяжнюк, С. І.** Рейтингова система оцінки фонових компонентів фізичного виховання студентів аграрних ВНЗ / С. І. Присяжнюк // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 12. – С. 61–63.
47. **Проблеми екологічної освіти** та виховання студентів у педагогічній теорії та практиці / Н. Л. Магура [и др.] // Наука і методика. – 2006. – № 7. – С. 155–157. – Бібліогр.: с. 157.
48. **Ращупкіна, Н.** Виховання почуття патріотизму / Н. Ращупкіна // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 2. – С. 59.

49. **Сивура, М.** "Суверенній Україні – слава нині і повік" сценарій виховної години до дня соборності України / М. Сивура // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2004. – № 2. – С. 67–70.
50. **Скотна, Н.** Роль освіти в цивілізаційному вихованні молоді / Н. Скотна // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 114–118.
51. **Степаненко, І.** Тематичне поле виховання духовності особистості в нових дискурсивних контекстах / І. Степаненко // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 19–24.
52. **Вшеборовські, К.** Сучасна демократія в громадянське виховання / К. Вшеборовські, Т. Вшеборовські // Новий колегіум. – 2007. – № 5. – С. 86–91. – Бібліогр.: с. 90–91.
53. **Тарасенко, В.** Соціологічний портрет сучасної молоді: спроба аналітичного огляду / В.Тарасенко // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 59–67. – Бібліогр. наприкінці ст.
54. **Фойняк, В.** Впровадження положень Болонської конвенції в навчально-виховний процес / В. Фойняк // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2007. – № 1. – С. 19.
55. **Фугель, А.** Упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес / А. Фугель // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2007. – № 4 – С. 36–37.
56. **Ходирєв, С.** Виховання студентів – нові пріоритети / С. Ходирєв, В. Климчук // Новий колегіум. – 2007. – № 3. – С. 22–27.
57. **Цибін, С. Г.** Молодь проти тоталітаризму / С. Г. Цибін // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 73–79. – Бібліогр.: с. 78–79.

58. **Чибісова, Н.** Інститут кураторства у вищому навчальному закладі / Н. Чибісова // Новий Колегіум. – 2006. – № 5. – С. 12–15.
59. **Чибісова, Н.** Управління навчально-виховним процесом у вищих навчальних закладах / Н. Чибісова // Новий колегіум. – 2002. – № 4/5. – С. 10–13.
60. **Щербань, П.** Українська національна ідея і сучасні проблеми виховання учнівської та студентської молоді / П. Щербань // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 62– 67.

Використана література

1. Бех, І. Законопростір сучасного виховного процесу / І. Бех // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С.10–14.
2. Бідниченко, О. Організація навчально-виховного процесу в технічних вищих навчальних закладах / О. Бідниченко // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 38– 45.
3. Буряк, В. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис / В. Буряк // Вища школа. – 2010. – № 3–4. – С. 11–35.
4. Гриньова, В. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу / О. Гриньова // Вища освіта України. – 2006. – № 4. – С. 58–62.
5. Жукова, Н. В. Контексты личной культуры в процессе обучения / Н. В. Жукова // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 27-30.
6. Жила, В. Виховуємо гармонійну особистість / В. Жила // Сіп. журн. – 2005. – № 8. – С. 27–30.
7. Методичні матеріали для куратора з організації виховної роботи в студентській групі / Укл. Н.О. Барвіна. – Луганськ, 2011.
8. Марків, О. Діагностика якості сучасного стану соціально-психологічного здоров'я молоді / О. Марків // Вища освіта України. – 2010. – № 1. – С. 90–96.
9. Панчук, Н. Політична активність студентів: чинники зростання та стримування / Н. Панчук // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 80–84.
10. Подольська, Є. Соціологічний портрет сучасного студента: теоретико-методологічні підходи / Є. Подольська // Вища шк. – 2010. – № 2. – С. 22-33.

11. Тарасенко, В. Соціологічний портрет сучасної молоді: спроба аналітичного огляду / В. Тарасенко // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 59-67.
12. Творчі доробки та матеріали часопису «Позакласний час». – 2008 - 2010. – №1-12.
13. Цибін, С. Молодіжна політика: основні напрями реалізації / С. Цибін // Вища освіта України. – 2010. – № 1. – С. 83–89.
14. Цибін, С. Молодь проти тоталітаризму / С. Цибін // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 73–79.